

Two penguins, likely Sooty Terns, are standing on a light-colored, textured rock surface. The penguin on the left is facing right, and the one on the right is facing left. They have dark brown heads and backs with white chests and bellies. The text 'S.O.S.' is overlaid on the right side of the image.

S.O.S.

Skrifter om Samtalegrammatik

Årgang 7, nr. 3

Hvad er det?

Louise Kjær, Signe Brink & Johanne Kølbæk
Skifter om Samtalegrammatik 7:3
2020
ISSN 2445-7256

Skifter om Samtalegrammatik (SoS) er en serie arbejdspapirer om samtalegrammatik som udgives af forskergruppen *DanTIN* ("Danish talk-in-interaction"). *DanTIN* består af studerende og forskere fra og omkring Lingvistik på Aarhus Universitet. *DanTIN* bestyrer hjemmesiden *samtalegrammatik.dk*. Udgivelserne i *Skifter om Samtalegrammatik* er arbejdspapirer, studenteropgaver, rapporter, afhandlinger og andet som beskriver og analyserer samtalegrammatiske fænomener.

Skifter om Samtalegrammatik er ikke fagfællebedømt, men en redaktionsgruppe under *DanTIN* har vurderet at udgivelserne i SoS fortjener at komme til offentlighedens kendskab. I nogle tilfælde er der tale om ældre eller nyere skrifter, som *DanTIN* har fået lov af forfatterne til at udgive. I andre tilfælde er skrifterne lavet til SoS. *Skifter om Samtalegrammatik* kan frit deles med angivelse af forfatter, årstal samt tidskriftets navn og nummer.

DanTIN udgiver også fagfællebedømte artikler. Du kan se mere om vores udgivelser, projekter og resultater på samtalegrammatik.dk, og her kan du også se hvordan du kommer i kontakt med os.

Billedet til forsiden (pingviner i Aalborg Zoo) er taget og redigeret af Ehm Hjorth Miltersen.

Redaktør for dette nummer er Christina Emborg.

Redaktionel kommentar

Denne artikel udgør en kondenseret og revideret version af et bachelorprojekt, som forfatterne, Louise Kjær, Signe Mortensen og Johanne Kølbæk, har skrevet sammen med Isabella Andersen på Aalborg Universitet. Forfatterne søger i artiklen at få svar på, om kopula-”er”s forskellige realiseringsmuligheder hver især har tilhørende funktioner. Undersøgelsen tager udgangspunkt i Kragelund (2015), som erklærer, at kopula-”er” har fire forskellige realiseringsmuligheder. Igennem analyser af naturlig interaktion dissekerer forfatterne hver enkelt af disse realiseringer i forsøget på at afgøre, om de enkelte realiseringer har tilhørende funktioner.

Studiet bygger på en kollektion bestående af 64 tilfælde af kopula-”er”. Disse tilfælde er fordelt på fem realiseringsmuligheder, dvs. Kragelunds (2015) førnævnte fire foruden en sidste, femte type, som forfatterne derudover har etableret. Hvilke specifikke funktioner forfatterne har fundet, og hvordan de potentielt er knyttet til de enkelte realiseringer, skal jeg ikke afsløre her. Men ifølge forfatterne tyder meget på, at der faktisk er en sammenhæng.

Hvis forfatterne har ret i, at kopula-”er” har forskellige funktioner alt efter realisering, så skaber denne indsigt nye perspektiver på diskussionen om kopula-drop, som forfatterne også selv påpeger. For hvis kopula-”er”s realisering indeholder afgørende information om kopula-”er”s funktion, så vil vi sandsynligvis ikke umiddelbart se et totalt kopuladrop i fremtiden, hverken i samtale eller på skrift. Forfatterne har med denne artikel taget de første spæde skridt mod en dybere forståelse af kopula-”er”s funktioner, og undersøgelsen giver grundlag for at kigge endnu mere på kopula-”er”, fx med udgangspunkt i større datasæt og med fokus på globale funktioner, der rækker ud over de lokale taleture indeholdende kopula-”er”.

Denne redaktionelle kommentar er skrevet af Christina Emborg.

Hvad er det?

af LOUISE KJÆR, SIGNE BRINK & JOHANNE KØLBÆK

1 Introduktion

I denne artikel vil vi med udgangspunkt i semesterprojektet "Hvad er det?" (2019) undersøge kopula-"er"s funktioner i dansk samtalegrammatik. Disse funktioner vil vi udforske på baggrund af Mathias H. Kragelunds artikel "Når 'er' ikke er der" fra 2015, hvor han præsenterer et kontinuum for kopularealiseringer: betonet, ubetonet, forlængelse og drop (Kragelund, 2015). Vi savner en forståelse for, hvorfor disse forskellige realiseringer forekommer, samt hvilken funktion den enkelte forekomst har. Det er med denne undren over anvendelsen af kopularealiseringer i samtalen, at vi stiller følgende spørgsmål, som vil danne grundlag for vores undersøgelse: Kan kopula-"er" have en funktion i samtale? Og kan kopularealiseringer have forskellige funktioner? Disse spørgsmål vil vi forsøge at besvare ved en gennemgang af metode og teori, dernæst en udlægning af vores resultater og slutteligt en kort diskussion af kopuladrops nuværende og fremtidige betydning i dansk tale- og skriftsprog.

Det skal her tilføjes, at vores studie tager udgangspunkt i lokale funktioner, hvor kopula-"er" har en betydningsmæssig funktion i den enkelte sætning. Her skal det forstås, hvordan kopulaet forbinder subjekt og subjektsprædikat, og hvilket udtryk dette danner til talerens enkelte ytring. Ved den lokale funktion har vi fokus på semantik og syntaks – altså funktion og materiale. Hertil opfordrer vi til et videre eksplorativt studie af de globale funktioner, der kontrært til de lokale funktioner udforsker kopula-"er"s indflydelse på konteksten i samtalen, ytringer og svar i et CA-øjemed. Derudover formoder vi, at vores påviste funktioner kun er starten på introduktionen til kopula-"er"s mange funktioner, hvor vi ligeledes opfordrer til, at dette studie udforskes yderligere.

2 Teori

I det følgende afsnit vil vi redegøre for vores teoretiske ståsted og de metodiske overvejelser, som vores undersøgelse bygger på.

2.1 Kopula-"er" – materiale og syntaks

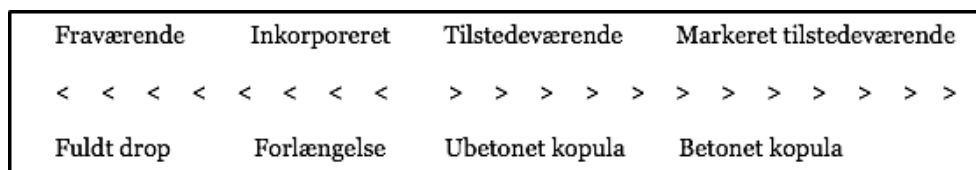
I vores undersøgelse af funktionerne af kopula-"er" i dansk samtalegrammatik er verber – nærmere kopulaverber – en væsentlig størrelse. Ved materialet kopulaverbum forstås en gruppe af verber, der tillægger subjektet en egenskab og muliggør forekomsten af subjektsprædikativer, herunder verbet "være" (Kristensen, 2016, s. 38). Subjektsprædikativer er fakultative konstituenten i sætninger, og de er dermed ensidigt afhængige af forekomsten af et subjekt og et verbal af typen kopula (ibid.: 47). Subjektsprædikativerne kan bestå af et substantiv, et pronomen i akkusativ, et adjektiv, en nominalfrase, en finit ledsætning eller en infinit ledsætning. Subjektsprædikativet giver ligeledes sætningen betydning, idet der sættes lighedstegn mellem de to nominelle led: subjektet og subjektsprædikativet (ibid: 51-52).

Det danske sprog karakteriseres som et V2-sprog, idet det finitte verbal er helsætningens eller sætninger med hovedsætningsrækkefølges anden konstituent, hvilket kan ses i Paul Diderichsens sætningskemaer (1946). Her anvender vi disse sætningskemaer i en modificeret udgave af Susanne Annikki Kristensen (Kristensen, 2016, s. 33). Da samtalefænomenet, vi undersøger, afgrænses ved den fonetiske egenskab af morfemet [å.], opererer vi kun med "at være" bøjet i præsens: "er". Egenskaben af "er" kan variere mellem kopulaverbum, intransitivt verbum og auxiliært verbum, hvorfor det er vigtigt at pointere, at vi undersøger det førstnævnte fænomen. Der kan dermed siges at være homonymi mellem de to verber "at være" og "at være", da de lyder ens, men besidder forskellige kvaliteter (Heger, 2008, s. 21). Mens det intransitive "at være" definerer en eksistens eller placering, definerer kopulaverbet "at være" en egenskab for subjektet (Den Danske Ordborg, u.d. ¶ være). I denne undersøgelse om kopulaverbets realisering i samtale medtager vi grundet fænomenets størrelse og undersøgelsens begrænsede omfang ikke auxiliære og intransitive "er"-realiseringer.

2.2 Kopula-"er" – de fire realiseringer

Kragelund (2015, s. 6) inddeler kopula-"er" i fire realiseringsformer, der karakteriseres som to hovedgrupper: kopuladrop og fuldt realiseret kopula. Med kopuladrop menes, at kopulaverbet enten helt udelades ved fuldt drop, eller at kopulaverbet "indlejres i det foregående ord ved at den sidste vokal i dette forlænges", hvilket kaldes en forlængelse (Samtalegrammatik.dk, 2013, ¶ Kopuladrop). På den anden

side af spektret kan kopulaverbet være fuldt realiseret ved at være betonet eller ubetonet (ibid). Derfor kan der udledes et kontinuum ud fra disse fire typer, der indeholder et totalt fraværende kopulaverbum (kopuladrop), et inkorporeret kopulaverbum (forlængelse), et tilstedeværende kopulaverbum (ubetonet kopula) og et markeret tilstedeværende kopulaverbum (betonet kopula) (ibid.). Disse fire realiseringsformer af kopula er grafisk skildret i nedenstående model, der viser et kontinuum af kopulas optræden i dansk samtalegrammatik, som vi vil påvise funktioner af.

Model 1: Kontinuum af kopula (Samtalegrammatik.dk, 2013, ¶ Kopuladrop)

2.3 Materiale og funktion

Da vi i denne undersøgelse har valgt at udforske nogle af funktionerne af kopula-”er”, er det relevant at uddybe, hvad en funktion er. Vi finder det meningsfuldt at tage en ekskurs rundt om den traditionelle grammatik med henblik på at afklare de følgende anvendte begreber. I bogen *Dansk sprog – En grundbog* (2007) af Henrik Galberg Jacobsen og Peder Skyum Nielsen defineres termerne funktion og materiale i forhold til forståelse for betydningen af kategoriseringen af ordklasser, den syntaktiske analyse og helhedstyper (Jacobsen & Nielsen, 2007, s. 77) – ved helhedstyper bruger vi senere begrebet fraser. Begreberne defineres således:

*”Ved en sproglig størrelses **funktion** forstår man den måde den sproglige størrelse fungerer på i tekstsammenhængen, uden speciel tanke på hvad den består af, eller hvordan den er dannet eller opbygget. Og ved en sproglig størrelses **materiale** forstår man de sprogelementer som den er opbygget af, uden speciel tanke på hvordan de fungerer i den aktuelle tekstsammenhæng.” (Jacobsen & Nielsen, 2007, s. 77)*

I forbindelse med undersøgelsen af kopula-”er”s funktioner tager vi udgangspunkt i denne definition af de grammatiske termer materiale

og funktion med få undtagelser. Vi redefinerer termerne i en samtalegrammatisk sammenhæng, hvor termen materiale skal forstås som byggestenene, en kontekst er opbygget af. Her henviser vi til de sproglige elementer herunder kopula-”er”s fire realiseringer. Imidlertid beskriver vi funktion som kopula-”er”s semantiske betydning for den interaktionelle handling. Ydermere undersøger vi, om der er en sammenhæng mellem kopula-”er”s materiale og funktion.

3 Metode og data

Denne undersøgelse af kopula-”er”s funktioner i autentiske samtaler byder på en CA-analyse af fire transskriberede samtaler. Det er ifølge CA væsentligt at anvende autentisk talesprogsdata, hvorfor der i semesterprojektet blev anvendt datasættene ”preben_og_thomas.cha”, ”madlavning.cha”, ”politiforhoer.cha” og ”samfundskrise.cha” fra den offentligt tilgængelige database SamtaleBank fra DK/CLARIN-projektet (TalkBank SamtaleBank, 2017, ¶ SamtaleBank). De fire transskriptioner blev ikke udvalgt arbitrært, da vi konsekvent valgte samtaler mellem to-tre personer. Vi ønskede fire sekvenser af 10-15 linjer for hver transskription, der i alt udgjorde 16 sekvenser og 64 forekomster af kopularealiseringer. Desuden tager vores undersøgelse udgangspunkt i fire transskriptioner, hvor der ikke tages højde for aspekter som dialekter, sociolekter og kronolekter.

I semesterprojektet opstillede vi vores resultater i et skema for at organisere og overskueliggøre de 64 forekomster. Dette skema kan tilgås i projektet (Kjær, Mortensen, Kølbæk & Andersen, 2019, s. 52-54). I denne undersøgelse vil vi nu præsentere og revidere semesterprojektets fundne funktioner for at forfine disse med udgangspunkt i de samme transskriptioner. Vi har ligeledes udarbejdet en revideret version af det tidligere skema over kopula-”er”-forekomster, som kan findes i bilag 1.

4 Resultater

Funktionerne, vi ønsker at påvise, vil vi uddybe ud fra kategorierne: bekræftelse, vurdering, tvivlsindikator, indikator for ja/nej-interrogativer (JNI) og genstand for spørgesætninger (GFS). Ønsker læseren et figurativt overblik, kan disse funktioner observeres i vedlagte skema i bilag.

4.1 Bekræftelse

Vi har i vores analyse af transskriptionerne observeret en mængde af realiseringer af kopula-”er” med lignende semantik, emfase og syntaktisk opbygning. Disse ”er”-realiseringer, der minder om hinanden, kategoriserer vi med funktionen bekræftelse. Semantisk fungerer handlingen som en gentagelse af en tidligere udtalelse ved hjælp af anaforiske referenter. Derved bekræfter den igangværende taler, hvad førstetaler ytrede. Denne type gentagelse og bekræftelse kalder Tanya Stivers for confirmation i form af modified repeat. Hun udarbejder fænomenet fra engelske datasæt (Stivers, 2005, s. 132). Modified repeat skal forstås som oversættelsen lyder: modificeret gentagelse. Heraf optræder den gentagende funktion, der semantisk opremser, hvad der er blevet sagt.

Ved tilfældene af ”er”-realiseringer, som vi påviser som funktionen bekræftelse, består subjektet af pronominet ”det”, der fungerer som anaforisk referent til tidligere udsagn. Vi argumenterer for, at bekræftelsen optræder ved handlinger, hvor kopula-”er” er betonet, da ”er” fungerer som et bindeled til det, der refereres til fra tidligere ytringer. Kopula-”er” tillægges en funktion, idet det er realiseret og emfatisk. Hvis kopula-”er” derimod var droppet eller ubetonet, ville handlingen skifte funktion, hvorfor det er sigende for bekræftelse, at ”er” er realiseret på netop denne måde.

Dette er Stivers enig i, da hun udleder, at kopulaverbet og det auxiliære verbum fremstår emfatisk ved modified repeat (ibid.: 132). Ydermere tilføjer Stivers, at det tydeligt udtalte ”are” i hendes engelske datasæt, der normalt ville forekomme i en sammentrækning ”-’re” i eksempelvis ”we’re” og ”you’re”, er en nødvendighed for a) at gentage førstetalers ytring og b) at positionere sin mening uafhængigt af førstetalers mening (ibid.: 145). Denne teori overfører vi til det danske betonedede ”er”, idet det kan udledes, at taleren ønsker at hævde sin egen mening uden blot at erklære sig enig med førstetaleren. Der opstår en forhandling af retten til den udtrykte mening gennem samtalels naturlige sekventielle organisering.

Forhandlingen opstår, idet det er præfereret at være førstetaler til at ytre en bestemt holdning og dermed erhverve sig retten til at hævde netop denne holdning. Modified repeat beskrives derfor ifølge Stivers som følgende: ”although the action is positioned as a second, it is designed to override the first” (ibid.: 145). Herved mener Stivers,

at det betonedede "are", som vi sætter i direkte sammenhæng med kopula-"er", kræver retten til holdningen på trods af, at modified repeat er andentalers ytring og derved subordineret til førstetalers ytring (ibid.). I kraft af at det betonedede kopula-"er" anvendes i et forsøg på at fratage førstetalers eneret til en førudtalt påstand, definerer det betonedede "er" uundgåeligt ytringen og bekræftelsen som subordineret til førstetalers påstand (ibid.: 143), hvorfor der her opstår et paradoks. I teorien deler samtaleparterne førsteretten til en holdning, men som følge af samtalens uomtvistelige sekventielle forløb vil andentalers udsagn altid være domineret af førstetalers udsagn (ibid.: 133). Denne dominans beskriver Stivers som problematiseret af andentaler gennem sit modified repeat. Andentaler har behov for at udtrykke gennem det betonedede "er", at andentaler ligeledes ejer denne holdning upåvirket af førstetaler (ibid.: 140). Andentaler fratager ikke førstetaler holdningen – egentlig er det et spørgsmål om at give førstetaler ret, men at gøre det kvalificeret og på en måde, hvor det er tydeligt, at man har forstået holdningen og taget stilling.

Vi deler imidlertid denne funktion op i to subfunktioner: selvbekræftelse og andenbekræftelse, hvor materialet er ens (det betonedede kopula-"er"), mens semantikken adskiller disse to. Denne modified repeat som beskrevet ovenfor definerer vi som funktionen andenbekræftelse, idet den bekræfter en anden talers udtalelse.

4.1.1 Andenbekræftelse – betonet kopula

(1) [Preben og Thomas: 98-101]

```
01 PRE: det da ikk en jubelfest å blive ældre jH'o  
02 THO: ne:[:j ]→  
03 PRE: [heh]  
04 THO: Δdet er det nu ikkΔ
```

Her verificerer et betonet kopula-"er" PRE's påstand i linje 1: at dét at blive ældre ikke er en jubelfest. I linje 4 gentager THO påstanden ved to anaforiske referenter, der begge er repræsenteret ved pronominet "det". Her optager THO PRE's påstand, og på samme tid hævder han sin egen holdning i en forhandling om retten til netop denne holdning, hvorfor kopularrealiseringen i linje 4 har funktionen bekræftelse – nærmere andenbekræftelse. "Er" kan eksempelvis ikke droppes i denne handling, da THO dermed ikke viser, at han er optaget af at hævde påstanden på ny.

Hvor andenbekræftelse forhandler om førsteretten til en given påstand, har funktionen selvbekræftelse til formål at gentage sig selv for at understrege sin påstand på et interaktionelt plan.

4.1.2 Selvbekræftelse – betonet kopula

(2) [Madlavning: 312-323]

01 JOR: men- men der var det lidt tankevækkende at (0.4) at
 02 ø::h de havde sådn kigget lidt på (0.3) forskellige
 03 rapporter om landbrugets situation→
 04 (0.5)
 05 JOR: å hvo::r hvor det jo faktisk overhovedet ikk ka svåhre
 06 sig å drive landbrug i DHanmark→
 07 HAN: ne[j nej]→
 08 JOR: [såH::]
 09 HAN: xxx
 10 JOR: dHet je::g ·h h h h jeg har godt hørt det før→
 11 JOR: men nu- nu ·h h h så jeg lige de der (0.6) opgørelser
 12 JOR: det er altså ret (0.2) det er ret tankevækkende °altså°↘

I linje 12 gentager JOR sin påstand fra linje 1, hvor det betonede “er” understreger JOR’s første udtalelse. Derfor påviser vi denne bekræftende funktion af det betonede kopula-”er” som selvbekræftelse, idet JOR har behov for at hævde påstanden igen for at understrege i hvilken grad, han mener sin udtalelse.

4.2 Vurdering

Vi vil yderligere påvise, at kopula-”er” kan have en vurderende funktion i autentiske samtaler. Dette forekommer, når en taler ytrer en personlig holdning fremfor en faktisk sandhed. Herudover har vi observeret, at denne vurdering kan have flere funktioner og består af forskellige materialer. Dette kan blandt andet ses gennem kopularea-liseringens placering i ytringen. Vi har derfor kategoriseret vurderingen i to subfunktioner: ren vurdering og understregende vurdering. Vi distancerer mellem disse subfunktioner, idet vi påviser, at graden af bestemthed varierer i hensigt. Disse to kan adskilles på baggrund af semantik og består af forskellige materialer. Den rene vurdering er den ‘mildeste’ grad af vurderende ytringer, hvor ytringen forekommer umiddelbar og består af et kopula-”er”, der ikke tilbyder anden information end blot at sammenbinde subjekt og subjektsprædikat.

Modsætningsvist er den understregende vurdering et resultat af, at taleren ønsker at hævde vurderingen i større grad og med større bestemthed end ved den rene vurdering. Den understregende vurdering opbygges derfor af et bemærkelsesværdigt eller synligt kopula-

der bidrager til et øget fokus på netop denne forbindelse. Disse to funktioner skal således forstås som havende samme hensigt men med variation i bestemthed.

4.2.1 Ren vurdering

Den rene vurdering udgør to typer af materiale, hvor kopularealiseringen er placeret forskelligt. Vi har observeret, at det foregående ords udlyd har en betydning for, om kopula droppes eller er ubetonet; altså har vokalkvaliteternes flydende overgang i sammenhængende tale betydning (Heger, 2008, s. 84-85). Her er der tale om, hvorvidt det er en konsonant- eller vokaludlyd. Den mest hyppige af de rene vurderinger er den, hvor kopula-”er” droppes efter en vokaludlyd.

4.2.1.1 Ren vurdering – drop efter vokallyd

(3) [Samfundskrise: 1170-1178]

01 LIS: e[:j alt]så din svoger å: din søster å svoger ka vel nok være≈
02 AST: [men altså]→
03 LIS: +≈ stolte af dem *hva*→
04 AST: §↑s:tolte§→
05 (.)
06 AST: de da he:lt (.) kørt ned→
07 (1.0)
08 AST: å de: f:øler med karsten å lever med karsten å min svoger han
09 (0.2) ·hhhhh det næsten værre for ham→

I linje 9 er det tydeligt, at kopula-”er” droppes efter en vokaludlyd – i dette tilfælde efter pronominet ”det”, hvor ”det” fonetisk udtales som [’de]. Derudover viser eksemplet et haplogisk tilfælde, idet distinktionen mellem subjektet ”det” og verbalet ”er” ikke er fonetisk afgrænset (Heger, 2008, s. 109). Her ses det, at der forekommer tryk på subjektsprædikatet ”værre” og styrelsen i adverbialfrasen ”ham”, hvilket giver de foregående ord i sætningen en svagere udtale, hvorfor drop forekommer. Haplologien i form af drop af kopula-”er” kan tolkes som talerens forsøg på hurtigst muligt at nå frem til ytringens centrale del. Her lægger taleren tryk på de væsentlige ord for at fremhæve den pointe, ordene udgør.

4.2.1.2 Ren vurdering – ubetonet efter konsonantlyd

(4) [Preben og Thomas: 43-49]

01 TH0: ne:j der havde sat sig en bakterie på::≈
02 PRE: hhhh
03 (0.2)

04 TH0: +≈ på tarmene tror jeg så:::
 05 PRE: nå::
 06 TH0: det sku bare lige ud af systemet igen
 07 PRE: ja ja→ men sådn er det jo engang imellem

Foruden drop efter vokaludlyd observerer vi et ubetonet kopula-”er” efter konsonantudlyd som materiale for den rene vurdering. Dette kan ses i ovenstående eksempel på linje 7, hvor ”er” realiseres ubetonet efter konsonantudlyden [n], og ”er” kan derfor ikke droppes. Kopulaet har blot funktionen, at den binder subjekt og subjektsprædikat sammen, hvorfor den tillægges den ’mildeste’ grad af funktionen vurdering – nemlig ren vurdering.

4.2.2 Understregende vurdering

Denne type vurdering har en understregende funktion for at hævede vurderingen i højere grad end den rene vurdering. Dette tydeliggøres gennem materialet, der viser sig som enten forlængelse af det foregående ord, hvori kopula-”er” inkorporeres, eller realiseret ubetonet kopula efter vokaludlyd. Den understregende funktion viser sig i forlængelsen, idet taleren her giver det foregående ord mere ’taletid’, og derfor tillægges forbindelsen større fokus. Ligeledes optræder den understregende funktion ved det ubetonede kopula efter vokaludlyd dér, hvor ”er” som forbindelsesled realiseres. Hvor det ellers har mulighed for at droppes, markerer det realiserede ”er” mere information end blot at forbinde subjekt med subjektsprædikat, hvoraf understregning opstår. Disse to forekomster af kopula-”er” bærer derfor samme semantiske betydning: at understrege vurderingen i højere grad end ved ren vurdering.

4.2.2.1 Understregende vurdering – forlængelse

(5) [Preben og Thomas: 69-73]

01 PRE: jeg ska sgu itt holde nogen fest
 02 TH0: °nå nå°
 03 PRE: jeg holder ingen fest når jeg bliHver tres år
 04 det har jeg sagt til min familie
 05 de:t jo ikk noget å fejre

Den første type af understregende vurdering er kendetegnet ved, at kopula-”er” er droppet grundet forlængelse af det foregående ord. Det foregående ord ”det” i linje 5 er forlænget og inkorporerer kopula-”er”. Eftersom ”er” er realiseret i det foregående ord, understreger forlængelsen vurderingen.

4.2.2.2 Understregende vurdering – ubetonet kopula efter vokallyd

(6) [Samfundskrise: 82-92]

01 LIS: ☺som sagt jeg har betalt (.) jeg har betalt skat af de penge
02 en gang☺
03 (0.3)
04 LIS: [hhuhhh hhuh]
05 AST: [??ja?? de:t ba:re ik nok]
06 (0.4)
07 AST: hvis du s[kal xxx]xxx skal du betale femogtyve procent igen
08 LIS: [ne:Hj men]→
09 (.)
10 LIS: ☺ja:
11 LIS: å det synes jeg er lidt træls

Den anden type af understregende vurdering er kendetegnet ved, at kopula-”er” realiseres som ubetonet efter vokaludlyd. Et eksempel herpå kan ses i ovenstående uddrag, hvor drop efter vokaludlyden i [jæ] forekommer i linje 11. I denne konstruktion er ”er” realiseret efter vokaludlyd, da det realiserede ”er” understreger forbindelsen mellem de to led, og det kan derfor ikke droppes. Her opstår distinktionen mellem ren vurdering og understregende vurdering, der begge forekommer ved vokaludlyd af det foregående ord med henholdsvis drop og ubetonet kopula, idet et realiseret ”er” semantisk er en nødvendighed for den understregende vurdering. Kopulas fonetiske forekomst understreger ytringens determination og dermed i hvilken grad, taleren fremhæver dét, der ytres.

4.3 Tvivlsindikator

Vi har yderligere observeret, at kopula-”er” kan fungere som en tvivlsindikator. Kopula-”er” er i denne funktion trukket ud som en indikator på, at taler er i tvivl om, hvad han/hun vil sige og derfor trækker tiden ud ved at trække kopula-”er” ud.

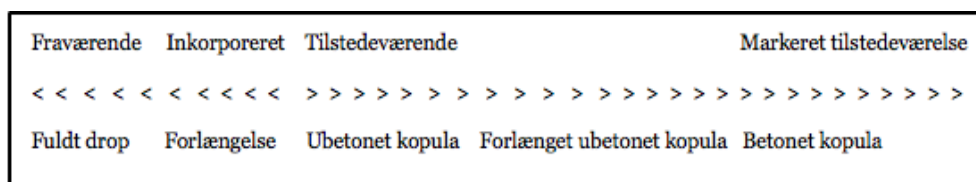
4.3.1 Tvivlsindikator – forlænget ubetonet kopula

(7) [Politiforhør: 275-280]

01 P1: hvordan ska jeg så tro på de andre historier du fortæller mig
02 (3.3)
03 M0: prø::v øh prøv du å: være sladrehoved i Gjellerup å jeg har
04 boet der i nogen år °nu ikk°
05 (1.8)
06 M0: så: øh hele Gjellerupplanet det e:r å bøje med nakken→

I linje 6 i ovenstående eksempel ses det, at "er" er realiseret, hvor det ellers kunne være droppet efter vokaludlyd, hvilket bidrager til yderligere information end kopulas evne til at forbinde subjekt og subjektsprædikat. Her trækkes kopula-"er" ud for at udvise talerens tvivl og indikere, at taleren vil beholde taleturen. Tvivlsindikatorer optræder også i andre former – herunder ordsøgningsmarkøren "øh" (Samtalegrammatik.dk, 2019, ¶ Øh(m) som ordsøgningsmarkør) eller hvilket som helst andet ord, som fonetisk trækkes ud for at give taleren betænkningstid. I denne sekvens forekommer det forlængede kopula-"er" som en realiseringsform, der ikke hører under Kragelunds (2015) fremstillede realiseringer af kopula-"er" altså kopuladrop, forlængelse af det forudgående, ubetonet og betonet (som beskrevet i afsnit 2.2).

I dette eksempel optræder kopula-"er" i form af en forlængelse af selve kopula-"er", hvorfor dens forekomst derfor er en kategori for sig selv. Det er kun i kraft af den fonetiske længde på udtalen af kopula-"er", at funktionen kommer til syne. Vi argumenterer for, at hvis det forlængede kopula-"er" skulle defineres som en af de fire kopularealiseringer, ville det med fordel kunne beskrives som ubetonet kopula. Kopula-"er" er realiseret men ikke markeret med tryk som set ved "er"-realiseringen betonet kopula. På baggrund af dette vil vi plædere for at tilpasse en særlig kategori til denne type kopularealisering – nemlig forlænget kopula. I kontinuumet "Model 1: Kontinuum af kopula" (afsnit 2.2) vil vi derfor placere denne realisering af kopula-"er" imellem ubetonet kopula og betonet kopula. Dette illustrerer vi i modellen "Model 2: Udvidet kontinuum af kopula" nedenfor.

Model 2: Udvidet kontinuum af kopula

4.4 Indikator for ja/nej-interrogativer (JNI)

Vi vil argumentere for, at når "er" er første konstituent i en sætning, kan denne syntaktiske opbygning defineres som materiale for funktionen indikator for ja/nej-interrogativer, som vi forkorter indikator for JNI. Ja/nej-interrogativer defineres ved, at spørgsmålet projicerer enten et ja/jo eller nej (Raymond, 2003, s. 940).

(8) [Samfundskrise: 29-30]

01 AST: +≈ er det ik [det]→

02 LIS: [jo:] å så han havde oss et lager→≈

Det ubetonede kopula-”er” optræder her i sætningens første led, der indikerer ledfølge for ja/nej-interrogativer (Kristensen, 2016, s. 34). ”Er” forbinder subjektet ”det” og subjektsprædikativet ”det”. Her fungerer ”er” initialt som indikator til JN1, idet den interaktionelt bliver behandlet som et spørgsmål, der fordrer be- eller afkræftelse (Raymond, 2003). Ved denne funktion er realiseringen af ”er” essentiel. Hvis ”er” eksempelvis droppes, lyder ytringen: ”det ik det”. Her ændres syntaksen til hovedsætningsrækkefølge, da ”er” implicit står som sætningens anden konstituent mellem ”det” og ”ik”. Kopula-”er” kan derfor ikke droppes ved denne funktion, da den grundet dens realiserede form giver informationen om ja/nej-interrogativets syntaks. Vi vil imidlertid påpege, at denne funktion af ”er” kan have flere funktioner, idet man kan forestille sig, at der eksempelvis kan forekomme tilfælde, hvor ”er” er betonet som for eksempel: ”er det ik det”. Her får det betonedede ”er”, der er første konstituent i sætningen, funktionen indikator for JN1. Samtidig kan man forestille sig, at det betonedede kopula fungerer som en gentagelse, der søger bekræftelse som resultat af tvivl på baggrund af tidligere stillede spørgsmål eller konstateringer (som beskrevet i afsnit 4.1 om funktionen bekræftelse).

4.5 Genstand for spørgesætninger (GFS)

Vores undersøgelse af kopula-”er”s funktion i dansk samtalegrammatik har ledt os frem til endnu en påvisning af en kopula-”er”-funktion: genstand for spørgesætninger (hvilket vi forkorter til GFS). Materialet af denne funktion er et ubetonet kopula-”er” efter vokaludlyd som tredje konstituent, hvor subjektsprædikativet (realiseret i underordningskonjunktionalet) og subjektet er placeret før verbalet som følge af bisætningsrækkefølge. Sådan en realisering optræder i linje 6:

(9) [Politiforhør: 131-139]

01 M0: jeg har jo ikk sagt noget om at jeg har været sammen med nogen

02 ve[l så:: øh]

03 P2: [nej det] vel os der har fortalt dig at du har været sammen

04 med nogen

05 (0.6)

06 P2: du vil bare ikk fortælle os hvem det er→

07 (1.4)

08 M0: jam jeg ka jo ikk fortælle dig hvem det er når je::g har- mener

09 jeg har været alene derover xxx

Her er kopula-"er" det finitte verbal i ledsætningen "hvem det er". Vi argumenterer for, at "er"-realiseringen ikke kan droppes på trods af vokaludlyden, idet den er realiseret som ubetonet for at identificere bisætningsrækkefølgen: Ku, s, v (Kristensen, 2016, s. 107). Hvis kopula-"er" droppes til "hvem det", vil kopula-"er" derimod befinde sig mellem "hvem" og "det", hvorfor syntaksen imidlertid ændres til hovedsætningsrækkefølge: F, v, s (ibid.: 90). I forlængelse af dette påviser vi, at kopula-"er" er fuldt realiseret ved et ubetonet "er" for at understrege bisætningsrækkefølgen i ledsætningen.

Ledsætningen "hvem det er" i linje 6 er objekt i helsætningen og samtidig den betydningsbærende del af spørgsmålet. Dette spørgsmål er af typen deklarativt spørgsmål, hvor syntaksen ikke følger rækkefølgen for spørgsmål (eksempelvis ja/nej-interrogativer) (Grønnum, 2007, s. 1229; Heinemann, 2009, s. 2705). Ytringen er samtidig en konstatering. Dog kan det siges interaktionelt at være et spørgsmål, hvilket det behandles som i samtalen. Heraf kan man tale om, at kopula-"er"s forbindelse (ledsætningen) er genstand for det spørgende – at andentaler ikke vil fortælle hvem, der er tale om.

Grundlaget for denne funktion af kopula-"er" er derfor, at kopula-"er" sammenbinder et nominalt led i helsætningen, hvor helsætningen er et spørgsmål. Ledsætningen, som kopula-"er" sammenbinder, fungerer semantisk som genstand for det spørgende i helsætningen. Her skal det forstås, at ledsætningen beskriver det, der spørges om. Derfor implicerer funktionsbegrebet genstand for spørgesætninger netop dette: at kopula-"er" indikerer bisætningsrækkefølgen i en ledsætning. Dette betyder, at forbindelsen med kopula-"er" som bindeled (ledsætningen) opfører sig som det betydningsbærende led i en helsætning, der har funktion som et spørgsmål. Af den tanke er kopula-"er" altså indikator for, at det nominelle led, den optræder i, er kernen af det spørgende.

5 Diskussion – Har kopuladrop en funktion?

Som Kragelund (2015) pointerer, kan man rettere tale om kopulainsertion som den nye norm fremfor kopuladrop. Ved kopulainsertion opfordrer Kragelund at vende diskursen om kopuladrop. Han foreslår ideen om, at kopula indsættes fremfor at droppes, da det er mere påfaldende, når kopula-"er" er realiseret end ikke-realiseret. I den forbindelse kan man diskutere, hvorvidt droppet af kopula er et tegn på, at

dette kan undværes, og om det derfor overhovedet er relevant at lede efter en funktion. Kan et ord have en funktion, når den ikke lydligt er til stede? På trods af kopula-”er”s manglende lydlig realisering bidrager verbet med en information, der er implicit forstået samtaleparterne imellem som påvist i denne undersøgelse. Grundet den implisitte funktion kopula-”er” til tider besidder, har vi overvejet, om kopula-”er” på et tidspunkt vil være impliceret i det foregående ord i sådan en grad, at man ligeledes i skriftsproget accepterer kopuladrop, eftersom meningen forbliver intakt. Det er i den forbindelse interessant at diskutere, hvorvidt et ord, som droppes flere gange end det realiseres, generelt er på vej ud af det danske sprog. Det danske sprog er under konstant udvikling, hvoraf grammatiske regler opstår og videreudvikles. Det er derfor ikke en umulighed, at kopuladrop i talesprog kan lede til et totalt drop af kopularealiseringer i fremtidens tale- og skriftsprog. Hvor det i dag er bemærkelsesværdigt, at kopula indsættes i talesproget fremfor udelades (Kragelund, 2015), kan vi på længere sigt forestille os et skriftsprog, der afspejler denne tendens.

Modsætningsvist vil vi argumentere for, at der ikke er udsigter til et totalt drop af kopula-”er” i både tale- og skriftsproget, da kopula-”er” optræder flere steder for at give mere information end just at forbinde subjekt med subjektsprædikat. Som vi påviser i denne undersøgelse, er kopula-”er” realiseret dér, hvor funktionen giver en betydningsmæssig ændring og derfor ikke kan droppes. På denne baggrund påtænker vi ikke, at det danske sprog er på vej mod et totalt drop af kopula-”er”, da kopulainsertion netop forekommer, når taleren ønsker at ytre noget bestemt. Det er dog interessant at følge, om der ligeledes sker en normændring i skriftsproget, så drop af kopula også her forekommer oftere end et realiseret kopula, og man derfor også i skriftsproget kan tale om en påfaldende kopulainsertion fremfor et påfaldende kopuladrop.

6 Konklusion

Formålet med vores undersøgelse var at be- eller afkræfte, hvorvidt forskellige kopula-”er”-realiseringer har forskellige funktioner i autentiske samtaler. Til dette formål har vi haft særligt fokus på kopula-”er”s placering og optræden i de udvalgte transskriptioner, der har fungeret som fundament for vores eksplorative studie. Vi kan endeligt konkludere, at der er en sammenhæng mellem materiale og funktion i

dansk samtalegrammatik, idet vi kan opsætte regler for hvilke materialer, der anvendes ved hvilke funktioner. Her skal det forstås, at de syv påviste funktioner underinddeles i tilhørende indholdssider og materialebeskrivelser. Herunder observerede vi i vores datasæt funktionen bekræftelse ved betonet kopula, hvor vi har inddelt denne funktion i to typer: selvbekræftelse og andenbekræftelse. Dette forstås som henholdsvis at understrege en pointe og at istemme sig førstetalers ytring samt hævde holdningen på ny.

Derudover har vi i vores datasæt observeret funktionen vurdering, hvoraf vi påviser subfunktionerne ren vurdering og understregende vurdering. Ren vurdering består imidlertid af materialerne: drop af kopula efter vokaludlyd og ubetonet kopula efter konsonantudlyd. Vi har ydermere observeret den understregende vurdering, som består af følgende to materialer: forlængelse af det foregående ord og ubetonet kopula efter vokaludlyd. Dette ses ved behovet for at understrege enten det foregående ord (ved forlængelse) eller sammenbindingen (ved ubetonet "er"), hvorimod den rene vurdering ikke hævder samme behov for at pointere hverken det foregående ord eller sammenbindingen. Dette indikerer en forskel i semantikken ved disse to typer af vurderinger, hvor den rene vurdering skal forstås som den 'mildeste' grad af determination og fremhævelse af dét, der ytres.

Vi har desuden observeret funktionen tvivlsindikator, der har til formål at indikere, at den talende er tøvende. Vi har ydermere påvist indikatoren for ja/nej-interrogativer (JNI), der optræder ved ubetonet kopula som første led. Denne funktion optræder i forbindelse med spørgsmål, som søger be- eller afkræftelse. Slutteligt har vi påvist funktionen genstand for spørgesætninger (GFS). Kopula-"er" fungerer i dette tilfælde som indikator for bisætningsrækkefølge og dermed en ledsætning – heraf nominal ledsætning. Det nominelle led, som kopula-"er" sammenbinder, fungerer som den betydningsbærende del i ytringen, der interaktionelt fungerer som et spørgsmål, hvorfor kopula-"er" dermed sammenbinder, hvad der er genstand for spørgsmålet.

Udover de fire realiseringer af kopula-"er" har vi i vores undersøgelse observeret en femte realisering af kopula-"er": fuldt realiseret kopula ved forlænget "er", der optræder i forbindelse med funktionen tvivlsindikator. Vi argumenterer for, at denne forekomst skal placeres imellem ubetonet kopula og betonet kopula i Kragelunds kontinuum

“Model 1: Kontinuum af kopula” (Kragelund, 2015, s. 6), hvilket vi har påvist i “Model 2: Udvidet kontinuum af kopula” (afsnit 4.3).

Afslutningsvist vil vi pointere, at resultatet af denne undersøgelse om kopula-“er”s funktioner foreslår en sammenhæng mellem funktion og brugen af de fire realiseringsformer af “er”. Hertil har vi præsenteret, hvad vi må formode, er starten på studiet af funktioner. Vi vil altså bekræfte, at kopula-“er” har en funktion i autentiske samtaler, selvom det lydligt kan droppes, og at forskellige “er”-realiseringer har forskellige funktioner.

Bilag*Bilag 1: Realiseringsskema*

Funktion	”politifor- hoer.cha”	“pre- ben_og_t ho- mas.cha”	“madlav- ning.cha”	“sam- funds- krise.ch a”	Fore- kom- ster i alt
(1) Bekræftelse v. betonet kopula					6
<i>(1.1)</i> <i>Andenbe- kræftelse</i>		Linje 101 Linje 154			2
<i>(1.2)</i> <i>Selvbe- kræftelse</i>	Linje 57		Linje 29 Linje 323 (1)	Linje 23	4
(2) Vurdering					34
<i>(2.1) Ren vurdering</i>					21
<i>(2.1.1)</i> Ren vurde- ring v. drop efter vokal- udlyd	Linje 82 Linje 167 Linje 283 Linje 284 Linje 292	Linje 56 Linje 76 Linje 78 Linje 89	Linje 180 Linje 190 Linje 391	Linje 38 Linje 98 Linje 271	16

				Linje 1178	
(2.1.2) Ren vurde- ring v. ube- tonet ko- pula efter konsonant- udlyd		Linje 23 Linje 49 Linje 97 Linje 275 (2) Linje 308			5
<i>(2.2) Understregende vurdering</i>					13
(2.2.1) Understre- gende vur- dering v. forlængelse	Linje 122 Linje 133	Linje 73 Linje 123 Linje 150	Linje 35	Linje 28 Linje 86	8
(3.2.2) Understre- gende vur- dering v. ubetonet	Linje 42	Linje 372 Linje 422		Linje 92 Linje 1187	5

kopula efter vokaludlyd					
(4) Tvivlsindikator v. forlænget kopula	Linje 280		Linje 22		2
(5) Indikator for ja/nej-interrogativer (JNI) v. kopula som første led	Linje 112 Linje 173 Linje 200	Linje 136 Linje 273		Linje 29 Linje 1192	7
(6) Genstand for spørgesætninger (GFS) v. ubetonet kopula efter vokaludlyd	Linje 128 Linje 136 Linje 138		Linje 24 (2)	Linje 1184 (2)	5

I alt	16	18	8	12	= 54
--------------	-----------	-----------	----------	-----------	-------------

Referencer

Den Danske Ordbog. (u.å.): være. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Lokaliseret d. 18. november 2019 på: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=v%C3%A6re>

Grønnum, N. 2009. A Danish phonetically annotated spontaneous speech corpus (DanPASS). *Speech Communication* 51: 594-603.

Heger, S. (2008). *Sprog og lyd: Elementær dansk fonetik* (2. udg., 14. opl.). København: Akademisk Forlag.

Heinemann, T. (2010). The question-response system of Danish. I: Stivers, T., Enfield, N. J., Levinson, S. C. *Journal of Pragmatics*, 42(10). (s. 2703-2725). Amsterdam: Elsevier

Jacobsen, H. G., & Skyum-Nielsen, P. (2007). *Dansk Sprog: En grundbog* (2. udg.). Aarhus: Schönbergs Forlag.

Kjær, L., Mortensen, S. B., Kølbæk, J. K. & Andersen, I. M. (2019). *Hvad er det?*. Semesterprojekt, Bacheloruddannelsen Dansk, Aalborg Universitet.

Kristensen, S. A. (2016). *Grammatiske grundbegreber: Sætningen, ordet og sproget* (2. udg., 1. opl.). Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Raymond, G. (2003). Grammar and Social Organization: Yes/No Interrogatives and the Structure of Responding. I: *American Sociological Review*, 68(6). American Sociological Association.

Samtalegrammatik.dk. (2013, 24. oktober). *Kopuladrop*. Aarhus Universitet. Lokaliseret d. 18. november på: <https://samtalegrammatik.dk/opslag/artikel/kopuladrop/>

Samtalegrammatik.dk. (2019, 26. september). *Øh(m) som ordsøgningsmærke*. Aarhus Universitet. Lokaliseret d. 5. december 2019 på:

<https://samtalegrammatik.dk/opslag/artikel/oehm-som-ordsoegningsmarkoer/>

Stivers, T. (2005). Modified Repeats: One Method for Asserting Primary Rights From Second Position. I: Antaki, C.: Research on Language and Social Interaction, vol 38:2. New York: Routledge.

TalkBank SamtaleBank. (2017). madlavning.cha. Lokaliseret d. 8. november på: <https://samtalebank.talkbank.org/browser/index.php?url=Sam3/madlavning.cha>

TalkBank SamtaleBank. (2017). politiforhoer.cha. Lokaliseret d. 8. november på: <https://samtalebank.talkbank.org/browser/index.php?url=Sam3/politiforhoer.cha>

TalkBank SamtaleBank. (2017). preben_og_thomas.cha. Lokaliseret d. 8. november 2019 på: https://samtalebank.talkbank.org/browser/index.php?url=Sam2/preben_og_thomas.cha

TalkBank SamtaleBank. (2017). samfundskrise.cha. Lokaliseret d. 8. november på: <https://samtalebank.talkbank.org/browser/index.php?url=Sam2/samfundskrise.cha>